

Adalékok Sándor István boldoggá avatásához

2013. október 19-én a budapesti Szent István-bazilika előtti téren boldoggá avatták Sándor István vértanút, szalézi szerzetest, aki kapcsolatban állt a Bokor Közösség első nemzedékének több tagjával is. Az alábbi két írás közzlésével emlékezünk meg a nagy eseményről.

Sándor István és a BOKOR

A Vatikán megbízásából érkezett Páter Kolakovich SJ munkásfiú- és leánycsoportokat is szervezett Debrecenben, aztán rábízta őket Bulányi Györgyre, e csoportok folytatói pedig a rákospalotai Clarisseumban felvették a kapcsolatot Sándor Istvánnal. Sándor István szalézi testvér ugyanolyan „megszállottan” hirdette az Igét, és szerette egybe az állami gondozott vagy egyéb nyomorgó munkásfiatalokat, mint Bulányi a maga diákjait – csak Sándor Istvánnak volt módja és mersze a Bulányi által tartott lelkigyakorlatok ki-nyomtatására.

Ezeket az általa nevelt fiatalokat azután, amikor behívják katonának, társadalmi osztályhelyzetük alapján az államvédelmi hatóságokhoz osztják be, „kék ávosok” lesznek. Rákosiék úgy gondolják, hogy ezeket könnyű lesz meggyőzni a sztálinizmus igazságáról. Csakhogy ezek a fiúk úgy szeretik clarisseumi csoportjukat, hogy szabadnapjaikon visszajárnak

Sándor Istvánhoz, akire ezért a Hatóság ráfogja, hogy a fiúkon keresztül kikémleli az ÁVO szigorún titkos munkáját. Erről önéletrajzi regényének második kötetében, az *Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni* 56. és 57. oldalán ír Bulányi György.

A szaléziak weblapjában, a *szalézianusok.hu*-ban olvasom, hogy egy-egy rendtag halála esetén a provinciális halotti levelet ír róla a világon található összes szalézi háznak. Adám László tartományfőnök, akit szintén belekevertek Sándor István koncepciós perébe és 1952. július 28-tól 1956. szeptember 14-ig politikai fogoly volt, amnesztiával történt szabadulása után szintén megírta *Sándor István halotti levelét*. Ebben írja többek között, hogy amikor a Katolikus Ifjúságunk Országos Egyesületének (KIOE) első csoportjai szerveződtek, a Clarisseumban István testvér volt a mozgalom lelkes és fáradhatatlan motorja. Rendszeres katekizmusoktatás, hitről és

szociális kérdésekről szóló beszélgetések, kilencednapos ájtatosságok, kirándulások, zárandoklatok, játék és sport, örömteli együttléte jellemezte a csoport életét. A fiatalok csak úgy sereglettek köréje.

A háború után kezdetét vette az új-jáépítés, és Sándor István ebben is oroszlanrész vállalt. Jó Pásztorként maga köré gyűjtötte derék fiataljait, és ahogy lehetett, hol a szabad ég alatt, hol kitört ablakok mögött megtartották heti összejövetelüket és a szerény esti tanórákat. Az új idők új problémákat vetettek fel és új módszereket követeltek, de lelkes, fiatal, apostoli lelkületű testvérünk nem hátrált meg. Tanult, lejegyezte a nála tapasztaltabbak előadásait, kielemezte a komoly, nehéz anyagot, majd saját lelkén átszűrve csepegtette azt fiatal barátainak fogékony szívébe. A fiatalok száma napról-napra növekedett, a másik oldal minden propagandája ellenére. Egy szív és egy lélek voltak.

Orbán Sándor

„Inkább kell engedelmeskedni Istennek!”

Sándor István Szolnokon született, 1914. október 26-án; édesapja, S. István MÁV-segédmunkás volt. Iskolai végzettsége: fémipari szakiskola (1931). Az iskola elvégzése után vasesztergályosként helyezkedett el.

1936-ban belépett a szalézi szerzetesrendbe mint laikus testvér; 1936-40 között a szalézi noviciátust végezte; 1940-ben letette a rendi fogadalmat; 1940-49-ig nyomdászként dolgozott a szalézi nyomdában. Közben 1941-45 között kisebb megszakításokkal híradós katonaként a hadseregben szolgált.

1946-tól munkásfiatalokat vezetett a rákospalotai KIOE-ben (Katolikus Ifjúságunk Országos Egyesülete). 1947-ben beszervezte az akkor még legálisan működő KIOE-be Zana Albert cipésmunkást, akinek a későbbiekben jelentős szerepe lett. 1948 őszétől kezdve megszervezte a felosztott rákospalotai KIOE hat illegális csoportját. Ebben a munkában buzdítást és támogatást kapott a titkos KIOE-központtól, valamint a Bokor Közösség első nemzedékének több tagjától: Berényi Dénestől, Balásy Gézától, Szabó Magdától, Orth Mihálytól.

Segítségére voltak Botlik Bence szülei is: édesanyja, Dr. Jakab Teréz a szalézi rend értékeinek mentésével, édesapja, Botlik László mérnök pedig többek között egy vallásról és tudományról szóló előadássorozattal járult hozzá Sándor István működésének eredményességéhez. Az eredményességhez nagyban hozzájárult az is, hogy Dvorszki Magda összekötőn keresztül a Bokor rendszeresen ellátta vallásos röpiratokkal, brosúrákkal az illegális csoportokat, amelyeket ők aztán – sokszorosítva – tovább terjesztettek.

Sándor István lakhelye és működésének fő színhelye a Clarisseum, népszerűen a „Clari” (nevét az alapító, gróf Károlyi Sándorné Korniss Klára védőszentjének nevére kapta). Az Ybl Miklós által tervezett szép épület az Újpestet Rákospalotával összekötő közúti felüljáró mellett áll. Ebben az épületben volt 1950 tavaszáig a szalézi rendház és a legszegényebb családok iskolás gyermekeit befogadó fiúnevelő intézet, amelyhez annak idején nagy park, egy cserkészotthonul szolgáló ház, nyomda meg több más épület is tartozott.

A Clarisseumban, gyakran az épület kápolnájának sekrestyéjében jöttek össze hetente a munkásfiatalok, hogy előrehaladjanak a keresztyény tanítás megértésében. 1949-ben Sándor István sekrestyés lett. Szoros kapcsolatot tartott fenn a „kék ávosokhoz” katonai szolgálatra behívott munkásfiatalokkal.

1950 tavaszán feloszlatták a szalézi rendet. A fiatalok és a „Clari” barátai mindent elkövettek, hogy magánházaknál rejtsek el a rend értékeit.

Egy beszélgetés során Sándor István megtudta, hogy Zana Albert 1945-ben terrorcselekményeket követett el szovjet katonák ellen.

1951 február végén a hatóság tudomására jutott Sándor István illegális tevékenységének egy része. Hogy letartóztatását elkerülje, Kiss István álnéven a Persil gyár dolgozója lett, s bejelentés nélkül lakott rendtársa, Dániel Tibor szerzetes lakásában. Kapcsolatait is részben rajta keresztül tartotta fenn. Ez időben kirándulásokat, magánházakban összejöveteleket szervezett, és hittant tanított.

1952 júliusában letartóztatták. A Budapesti Hadbíróóság 1952. október 28-án tárgyalta az ügyet, amelynek 16 vádlottja volt. Az I. rendű vádlott az előbbieken már említett Zana Albert av. őrmester, a IV. rendű vádlott Sándor István. További vádlottak még: öt av. őrmester, két av. alhadnagy, egy av. hadnagy, egy főhadnagy, egy polgári egyén és négy szalézi szerzetes. A Budapesti Hadbíróóság az I-IV. rendű vádlottakat demokráciaellenes szervezkedés, hűtlenség stb. elkövetése címén kötél általi halálra ítélte. A többi elítélt 5-15 évig tartó börtönbüntetést kapott.

A tárgyalás részletes jegyzőkönyvét nem sikerült megszerezni. A Sándor István ellen felhozott vádak az általa aláírt, de sok részletében nyilván kikényszerített – a halálra ítéletet indokolni próbáló – vallomás alapján állnak össze. Sándor István szájába adták azt, amit nem tudtak bizonyítani. Vegyük röviden sorra a vádakot:

1. Illegális röplapokat vett át, sokszorosított és terjesztett annak érdekében, hogy a fennálló rendszerrel szembeni tevékenységre kiképezze bűntársait.

2. A vezetés alatt álló illegális csoportok tagjait gyárakban, üzemekben, a néphadseregben és az államvédelmi hatóságban bomlasztó tevékenység végzésére használta fel.

3. Zana Albertnek ÁVH-ba való bejutása után rendszeresen utasításokat adott az őrszázadban való szervezkedésre. Különböző államvédelmi titkokat szerzett meg Zanán keresztül, amelyeket Ádám László volt szalézi tartományfőnök továbbított Rómába, Angelo Rotta volt pápai nunciussnak.

4. Az évek során Zanával megállapodott abban, hogy az ÁVH-n belüli szervezkedés tagjait számukra kedvező alkalom esetén felhasználja a fennálló hatalom elleni fegyveres támadásra.

A fentiekhez hasonló képtelen vádak és feltételezések, meg az ítélet is rámutat arra a veszett dűhre, amellyel a hatalom meg kívánta bosszulni, hogy a megsemmisítésre ítélt vallás követői meg mertek moccanni, és a hitet terjesztő röpiratok gondolatai be tudtak hatolni még az ÁVH soraiba is.

A Budapesti Hadbíróóság 1952. október 30-án tartott tanácskozása elvetette a kötél általi halálra ítélték kegyelmi kérvényét. Ezen a tanácskozáson – meglepő módon – maga az ügyész ajánlotta kegyelemre Sándor Istvánt és két társát. A tanácselnök és az ülnökök azonban szavazataikkal megakadályozták ezt.

A Katonai Felsőbíróóság 1953. március 12-én helybenhagyta az elsőfokú ítéletet, s utasítást adott az ítélet végrehajtására. Sándor István esetében az elsőfokú ítélet után valamivel több mint nyolc hónappal, 1953. június 8-án 21 óra 10 perckor hajtották végre a halálos ítéletet. Egy tiszta, életét Jézusért és embertársaiért áldozó ember lépett át akkor az örökkévalóságba.

Az Igazságügyi Minisztérium politikai államtitkára 1991. január 23-án kelt levelében a hozzátartozók kérésére közölte, hogy a fent ismertetett ítélet az 1989. évi XXXVI. törvény értelmében semmisnek minősül. Közölte még azt is, hogy Sándor István földi maradványainak megtalálása teljesen reménytelen, ti. a kivégzett személyeket a legnagyobb valószínűséggel jeltelen sírokban hantolták el a Rákoskeresztúri Köztemető 301-es parcellájában.

Hogyan vélekednek Sándor Istvánról azok, akik vezetői, rendtársai, vezetettjei, támogatói, ismerősei voltak?

Ádám László szalézi tartományfőnök és Szitkey Károly szalézi pap, a szalézi nyomda igazgatója (akik a per XIII.

és XV. rendű vádlottai voltak) véleményét közvetve ismerhetjük csak, mivel már nincsenek az élők sorában. P. Pálos Antal S. J. volt rendfőnök azonban 1956-ban összejött velük a budapesti országos börtönben. Neki mondták el – amint visszaemlékezésében írja –, hogy a feddhetetlen jellemű, talpig becsületes Sándor István testvér bitófán fejezte be tartalmas életét.

Dr. Dániel József szalézi pap (akinek Tibor nevű öccse a per XVI. rendű vádlottja) Mezőnyáradon Sándor István noviciustársa volt. Sándor István testvéreinek, Jánosnak a következőket írta: „Pistát én is, mint sokan mások, vértanúként tiszteljük. Amit tett, lelkiismerete szerint tette, s az Úr Jézus hűséges szolgája maradt. Ismerek papokat, akik vele együtt voltak, s csak a legjobbakat mondták róla. Szerintük ő volt az, aki bár nem volt pap, a börtönben vigasztalta a rab papokat. Nem tartom kizártnak, hogy boldoggá avatása egyszer megtörténik.”

Balássy Géza, akinek alkalma volt részt vennie egy-két csoportösszejövetelén, tanúskodik arról, hogy Sándor Istvánnak milyen nagy nehézségekkel (pl. önképzéssel) kellett megküzdenie, hogy csoportjait összetarthassa. A fiúk iránti szeretete oly nagy volt, hogy ez nagyobb összetartó erőnek bizonyult, mint minden más. Ajtaja minden fia számára a késő éjszakai órákig nyitva állt. Csoportjával levél útján a katonaidő alatt is élénk kapcsolatot tartott.

Sándor István letartóztatása után Balássy Gézának alkalma volt beszélni zárkatársaival. Egybehangzó volt a véleményük: Bárcsak minden katolikus pap így viselkedett volna! Halálos ítélete után is vigasztalója volt zárkatársainak. Nagy éhség idején – amúgy is kevés – ételmét megosztotta szenvedő társaival.

Két volt csoporttag: Sztancsik Ferenc és Himmer Ágoston állítja, hogy az összejöveteleken Sándor István sohasem politizált. Esményi vezetőként emlékeznek rá.

Botlik László – amint már szó volt róla – előadássorozatot tartott a csoport néhány összejövetelén. Egy ilyen összejövetelen ismerkedett meg azzal az imával, amelyet Sándor István és fiai reggelenként mondtak. Megható, hogy ezt az imát azóta is fejből tudja, és ő is imádkozza.

Íme az ima:

Uram, Jézus! Neked ajánlom a mai nap minden imádságát, munkáját, örömét, csalódását, szenvedését. Add meg nekem és minden munkástestvéremnek a kegyelmet, hogy úgy gondolkozzunk, mint Te, Veled imádkozzunk, dolgozunk és Veled éljünk! Add, hogy teljes szívüinkből szeressünk Téged, s mindenütt, minden erőnkkel Neked szolgáljunk. Jöjjön el a Te országod közénk, a gyárakba, családokba. Ismerjenek és szeressenek Téged mindenütt és mindenkor! Ments meg minket minden bajtól és büntőtől! Legyen kegyelmed azokkal, akik vesztélyben forognak! A munkában meghaltak békében nyugodjanak! Amen.

Elképzelhető-e az, hogy aki ilyen imát mond, és aki tele van minden felebarátja iránti szeretettel, az képes demokráciaellenes, felforgató, bomlasztó tevékenységre, fegyveres szervezkedésre? Nem, ez teljességgel lehetetlen.

Sándor István élete veszélyeztetésével is tette azt, amire hite kötelezte: tanúságot tett Krisztusról. Vallotta azt, amit az apostolok: Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek (ApCsel 5,29).

Jézus mondta: Aki meg akarja menteni életét, elveszíti azt, de aki érettem elveszíti életét, megtalálja azt (Mt 16,25).

Sándor István nem egyszerűen üldözött vagy áldozat, hanem vértanú. Jutalma: Jézus ígérete.

Emlékét szívünkben őrizzük!

Simon Ernő

Forrás: Akik az első 50 évben hazatértek (1997)